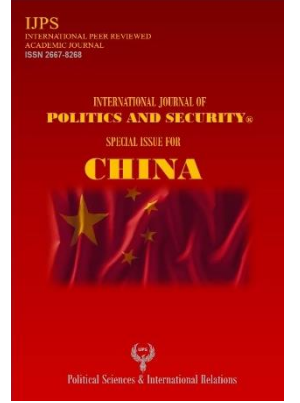

International Journal of Politics and Security (IJPS)

ISSN: 2667-8268

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijps>

Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin 2019 Hong Kong Protestolarına Yaklaşımları

Yazar(lar): Emre ÇALIŞKAN - Merve AYGÜN - İlhan ARAS

Kaynak: *International Journal of Politics and Security (IJPS)* / Cilt 2 / Sayı 4 / Temmuz 2020, ss. 246-266

Geliş Tarihi : 05.06.2020

Kabul Tarihi : 24.07.2020

Bu makaleye atıf için:

Çalışkan, Emre, Merve Aygün, İlhan Aras, “Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin 2019 Hong Kong Protestolarına Yaklaşımları”. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, Cilt. 2, Sayı. 4, 2020, ss.246-266

Bu makalenin tüm hakları International Journal of Politics and Security (IJPS) Dergisi'ne aittir. Önceden yazılı izin almadan hiçbir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik amaçlı alıntılar bu kuralın dışındadır. Yazıda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir.

Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin 2019 Hong Kong Protestolarına Yaklaşımları +

Emre ÇALIŞKAN*
Merve AYGÜN**
İlhan ARAS***

Özet

21. yüzyıl, küresel siyasette birçok bölgede protestolar ve toplumsal hareketlere tanık olmaktadır. Bu olaylar, ekonomik sorunlardan özgürlük mücadelesine kadar geniş bir yelpazede ortaya çıkabilmektedir. Bu çerçevede özellikle dikkat çeken Hong Kong, tarihsel geçmişiyle ekonomik ve siyasi olarak Çin için önemli bir yere sahip olmuştur. Son yıllarda sıklıkla gündeme gelen Hong Kong protestoları Çin ile gerginliğin giderek artmasına neden olmuştur. Çin için hassas konular arasında yer alan Hong Kong, birçok aktörün dikkatini çekmiştir. Bu çerçevede, Hong Kong'daki protestolara küresel güçlerin yaklaşımları Çin açısından önemli olmaktadır. Çalışmada ele alınan iki aktör olan Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği, Çin'in ekonomik ve siyasi hayatında ilk sıralarda olması nedeniyle önemlidir. Çalışmada öncelikle Hong Kong protestolarının genel bir değerlendirilmesi yapılmış, sonraki bölümlerde Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin protestolara yaklaşımları kronolojik olarak ortaya konulmuştur. İki aktörün yaklaşımı liderler, kurum ve organ temsilcilerinin söylemleri temelinde gösterilmiştir. Böylece, Hong Kong protestolarıyla ilgili olarak iki önemli aktörün yaklaşımlarındaki benzerlikler ve farklılıklar temelinde bazı çıkarımlar yapmak mümkün olacaktır. Çalışmada, protestolar karşısında ABD'nin AB'den daha sert söylemlerinin olduğu, Trump yönetiminin sorunun doğrudan taraflarından biri haline geldiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çin, Hong Kong, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği

The United States and European Union's Approach to the 2019 Hong Kong Protests

Abstract

The 21st century has witnessed protests and social movements in many regions in global politics. These events can occur in a wide range from economic problems to the struggle for freedom. In this context, Hong Kong has an important place for China in economic and political terms with its historical background. The Hong Kong protests, which have frequently been on the agenda in recent years, have led to increasing tension with China. Hong Kong, a sensitive issue for China, has attracted the attention of many actors. In this framework, the approach of global powers to protests in Hong Kong is important for China. The two actors in the study, the United States and the European

+ Ufuk Üniversitesi I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'ne özet olarak gönderilmiştir.

* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm ABD Yüksek Lisans Öğrencisi, emrecaliskankmu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3979-5384

** Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm ABD Yüksek Lisans Öğrencisi, merve_aygn@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0558-8678

*** Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ilhanaras@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5120-8117

Union, are important due to their high-ranking positions given their economic and political relations with China. In this study, firstly, a general evaluation of Hong Kong protests has been made, and in the following sections, the approaches of the United States and European Union to the protests have been presented chronologically. The approach of the two actors is shown based on the discourses of the managers of the institutions and the representatives of the state. Thus, it will be possible to draw some conclusions based on similarities and differences in the approaches of the two major actors regarding the Hong Kong protests. In the study, it was seen that the USA had harsher rhetoric than the EU in the face of the protests, and the Trump administration became one of the direct sides of the problem.

Keywords: *China, Hong Kong, United States of America, European Union*

1. Giriş

Costa'nın belirttiği gibi, "Hong Kong, son 150 yıldır Batı'nın Çin'e giriş kapısı olmuştur."¹ Bu nedenle Batı için Hong Kong'un önemi geçmişten günümüze değişmemiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin (Çin) güneyinde yer alan Hong Kong, Çin'e bağlı özel statüde olan bir bölgedir. Çin'e sadece dış politika ile askeri konularda bağlı olan Hong Kong toplam 7,5 milyon nüfusu ile dünyadaki önemli finans merkezlerinden birisidir. Yıllar içinde ticaret ve ulaştırma gibi alanlarda ön plana çıkan Hong Kong, Güney Doğu Asya'daki ürün trafiğinin lojistik merkezi haline gelmiştir. Böylece Hong Kong, Güneydoğu Asya'da refah seviyesinin yüksek olduğu bölgelerden biri olmuştur. Hong Kong'un 1842 yılından itibaren İngiliz idaresi altına girmesi Hong Kong'daki toplumsal krizin ortaya çıkmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir. Nihayetinde Hong Kong İngilizler tarafından 1997 yılında Çin yönetimine devrildiğinden itibaren "Bir Ülke, İki Sistem" ilkesi doğrultusunda yönetilmeye başlanmıştır.²

1997 yılından sonra Çin, Hong Kong'un güvenliğini sağlamak amacıyla Halkların Kurtuluş Ordusu Hong Kong Garnizonu'nu kurmuş ve görevlendirmiştir. Hong Kong anayasasının 18. maddesine göre, Hong Kong özel yönetim bölgesi güvenliği hakkında endişe duyarsa, Çin merkezi hükümetinden yardım isteyebilecektir. Bu durumda Çin'in uygulayabileceği iki olasılık vardır. Birincisi, Ulusal Halk Kongresi Daimi Komitesi kararıyla Çin'in kanunlarının bir kısmını veya tamamını Hong Kong üzerinde uygulamaktır. İkincisi ise

1 Christopher K. Costa, One Country-Two Foreign Policies: United States Relations with Hong Kong after July 1, 1997, (*Villanova Law Review*, 1993), 825.

² Mustafa Aydoğan, "Çinin Büyük Sınavı: Hong Kong Olayları," Boğaziçi Asya, (2019), <http://bogaziciasya.com/cinin-buyuk-sinavi-hong-kong-olaylari/> (10.12.2019).

Halkların Kurtuluş Ordusu Hong Kong Garnizonunu kullanarak devletin güvenliğini sağlamaktır. “Bir Ülke, İki Sistem” ilkesi genel anlamda bu şekilde özetlenebilir.³

Hong Kong hükümeti tarafından 2019 yılında hazırlanan “suçluların Çin’e iadesi kanun tasarısı”, Hong Kong Anayasası’nda düzenlenen temel özgürlük ve hak alanlarının sınırlandırılmasına yönelik bir adım olduğu görüşü nedeniyle Hong Kong halkı tarafından kabul görmemiş ve geniş kitlelerin katılımıyla protestolara neden olmuştur.⁴ Hong Kong’da geçmişte de benzer protestolar yaşanmıştır. Nitekim ulusal güvenlik yasası olan “23. Kanun Teklifi” de 2002 yılında protestolara neden olmuştur. Bu kanunla, “Çin Halk Cumhuriyeti rejimini yıkmaya yönelik” şeklinde tanımlanan her türlü siyasal örgütlenme ve etkinlik yasaklanmış, protestolar sonucunda bu kanun geri çekilmiştir.⁵ 2014 yılında yaşanan “Şemsiye Hareketi” ise, Çin’in 2017 yılında Hong Kong’da yapılacak seçimlerde adayları kendisinin belirleyeceğini açıklaması nedeniyle başlamıştır.⁶

Hong Kong’da, suçluların Çin’e iadesine yönelik tasarıya karşı yürütülen protestolarda Hong Konglu protestocular polisle karşı karşıya gelmiştir. Şiddet olaylarının artmasıyla uluslararası birçok aktör, taraflara olayların son bulması çağrısında bulunmuştur. Protestoculara karşı Çin yönetiminin göstermiş olduğu tepki uluslararası aktörler tarafından eleştirilmiştir. Bu bağlamda, yapılan çalışmada Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği’nin (AB) Çin-Hong Kong siyasi krizine yönelik söylemleri konu edilmiştir.

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde ABD-Çin⁷ ve AB-Çin⁸ ilişkilerine dair çok sayıda çalışma olmasına karşın, Hong Kong özelinde az sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Costa, ABD-Hong Kong ilişkilerinin tarihsel sürecine değindiği çalışmada Hong Kong’un ABD için ekonomik anlamda ve Çin ile ilişkilerindeki önemini belirtmiştir.⁹ Tang, ABD-Çin ilişkilerinde Hong Kong’un önemini belirtmiş, Hong Kong’un açık bir sistem olmasının veya

³ Neslihan Ecem Kapan, “Hong Kong; Yasa Karşıtlığı mı, Meşruiyetin Sorgulanması mı?,” *Tasam*, (2019), https://tasam.org/trTR/Icerik/51452/hong_kong_yasa_karsitligi_mi_mesruiyetin_sorgulanmasi_mi (10.12.2019).

⁴ Murat Çiçek, “Tek Ülke İki Sistem: Çin Halk Cumhuriyeti ile Hong Kong Arasındaki Sistem Tartışması,” *Politika Akademisi*, (2019), <http://politikaakademisi.org/2019/07/29/tek-ulke-iki-sistem-cin-halk-cumhuriyeti-ile-hong-kong-arasindaki-sistem-catismasi/> (11.12.2019).

⁵ Ali Burak Biber, “Hong Kong’da Neler Oluyor?,” *Trt Haber*, (2019), <https://www.trthaber.com/haber/dunya/hong-kongda-neler-oluyor-419585.html> (11.12.2019).

⁶ Ceren Ergenç, “Sınıflar, Kalabalıklar ve Devlet: Hong Kong Şemsiye Hareketi’nin Düşündükleri,” *Mülkiye Dergisi* 39, no. 2 (2015): 298.

⁷ Cemre Pekcan, *Çin Dış Politikası ve ABD ile İlişkiler*, (Bursa: Dora Basım Yayın, 2019).

⁸ İlhan Aras, *Avrupa Birliği ve Çin: Siyasi-Ekonomik İlişkiler*, (Ankara: Detay Yayıncılık, 2018).

⁹ Costa, “One Country-Two Foreign Policies: United States Relations with Hong Kong after July 1, 1997”.

otoriter bir yönetime bürünmesinin ABD-Çin ilişkilerinin geleceğini belirleyeceğinden bahsetmiştir.¹⁰ Lan, 1960-1970'ler ve 1980-1990'larda Hong Kong'dan ABD'ye gelen iki göçmen nesil üzerine bir çalışma yapmıştır.¹¹ Diğer konu olan AB'ye bakıldığında ise; Chan, Hong-Kong-AB ilişkilerini ve AB'nin imajına yönelik Hong Kong kamuoyunun yaklaşımını incelemiş ve ilişkinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹² Lai, temelde ekonomik olarak önemli bir ilişkinin olduğu 1997 sonrası Hong Kong-AB ilişkilerini ele almış ve tarafların birbirleri için ticari anlamda önemli olduklarını belirtmiştir.¹³ Chan, AB'nin Hong Kong'da bazı politika değişikliklerinde itici güç olmasını ele almıştır.¹⁴ Literatür çerçevesinde, güncel çalışmaların eksik olduğu, Hong-Kong protestolarına yaklaşıma ilişkin ABD ve AB özelinde çalışma olmadığı görülmektedir.

Çalışmada öncelikle 2019 yılında Hong Kong'da yaşanan gelişmeler genel hatlarıyla aktarılacaktır. Sonraki bölümlerde öncelikle ABD'nin ve daha sonra AB'nin protestolara yaklaşımları kronolojik olarak gösterilecektir. Böylece, Çin için önemli bir sorun olan protestolara diğer önemli aktörlerin yaklaşımları gösterilerek ilgili literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir.

2. 2019 Yılında Hong Kong'daki Gelişmeler

Hong Kong geçtiğimiz 2019 yılından beri devamlı protestolara¹⁵ sahne olurken aynı zamanda tarihindeki hem en geniş katılımlı hem de en uzun süreli protestolar yaşanmaktadır. İlk zamanlarda üniversite kampüslerinde başlayan protesto gösterilerinin zaman içinde yatışması beklenirken aksine gösteriler üniversite kampüslerinden meydanlara kadar taşınmış ve daha geniş bir alana yayılmıştır. Protestoların başlamasını tetikleyen ana etken, Hong Kong sınırları içinde bulunan suçluların Çin'e iade edilmesini öngören yasa tasarısının parlamentoda gündeme alınması olmuştur. Yasa tasarısına karşı olanlar, tasarının ana

¹⁰ James T. H. Tang, "Hong Kong in United States-China Relations: The International Politics of Hong Kong's Reversion to Chinese Sovereignty," *Journal of Contemporary China* 6, no.16 (1997).

¹¹ Shanshan Lan, "Negotiating Multiple Boundaries: Diasporic Hong Kong Identities in the United States", *Identities* 19, no. 6 (2012).

¹² Kenneth Ka-Lok Chan, "Constructing Relations with Hong Kong under 'One Country, Two Systems'. Prospects for the European Union," *European Journal of East Asian Studies* 6, no.2 (2007).

¹³ Suetyi Lai, "Just Another Chinese City? Hong Kong's Post-1997 Role to the European Union," *Asian Education and Development Studies* 8, no. 2 (2019).

¹⁴ Kenneth Ka-Lok Chan, "Power Through Trade: Opportunities and Constraints of the European Union's Norm Entrepreneurship-the Case of Hong Kong," *Asia Europe Journal*, Online first (2019), <https://doi.org/10.1007/s10308-019-00546-2>

¹⁵ Bkz. Martin Purbrick, "A Report of the 2019 Hong Kong Protests," *Asian Affairs* 50, no. 4 (2019); Sonny Shiu-Hing Lo, "Hong Kong in 2019: Turning Point amid Tensions," *Asian Survey* 60, no.1 (2020).

hedefinin Hong Kong'da bulunan Merkezi Çin Hükümeti karşıtı muhalifleri hedef aldığını ileri sürüyor ve tasarısının yasalaşması halinde muhaliflerin Çin'de yargılanacakları, bu durumda da haksızlığa ve şiddete maruz kalacakları endişesini taşıyorlardı. Hong Kong'da yaşanan gelişmelerin tek nedeninin bu yasa tasarısı ve onunla elde edilmek istenen sonuçlar olduğunu söylemek doğru bir değerlendirme olmayacaktır. Hong Kong'da geçmişte yaşanan ve bugün de bir başka biçimde kendini gösteren siyasi krizlerin temelinde Hong Kong'un Çin'e katılma yönteminin doğurduğu demokratik sorunlar yatmaktadır. İşte bu noktada bugün yaşanan krizi anlayabilmek için Hong Kong Özel İdare Bölgesi Yürütme Konseyi ve Yasama Konseyi'nin nasıl ve kimler tarafından seçildiğine bakmak faydalı olacaktır.¹⁶

Mevcut yasal siyasi rejim kurallarına göre Hong Kong Hükümeti Yürütme Konseyi'nin Başkanı (Baş Yönetici) Carrie Lam 1200 üyeli Seçim Kurulu tarafından seçilmekte ancak Çin Merkez Hükümeti tarafından atanmaktadır. Bakanlar Kuruluna denk gelen Yürütme Konseyi üyeleri ise Baş Yönetici tarafından atanmaktadır. Yasama Konseyi 70 üyeden oluşmaktadır. Bunlardan 35'i coğrafi seçim bölgelerinden doğrudan seçim yoluyla seçilip gelirken çeşitli meslek ve çıkar gruplarına mensup grup üyelerinin kendi temsilcileri olarak seçtikleri 35 üye ise işlevsel seçim bölgelerinden dolaylı olarak seçilmektedir. İşlevsel seçim bölgeleri usulü 1985 yılında uygulamaya konulmuşken, coğrafi seçim bölgeleri usulü ise ilk kez 1991 yılında uygulanmış ve Hong Kong halkı ilk kez doğrudan oy kullanma hakkını elde etmiştir. Bu duruma göre, Hong Kong halkı günümüzde sadece Yasama Konseyi'nin yarısını oluşturan coğrafi seçim bölgelerinde doğrudan seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Çin-Hong Kong arasında yaşanan küçük ya da büyük kapsamlı her protestonun ya da siyasi krizin altında Çin'in Hong Kong üzerindeki hâkimiyetinden kaynaklanan bu yasal yapı meselesinin olduğu görülmüştür. Çıkış sebepleri farklı olsa da her defasında protestolar nihayetinde genel oy hakkının verilmesi çağrısına dönüşmüştür.¹⁷

Protestoların sona ermesi için göstericiler, Hong Kong yönetimine beş maddeden oluşan bir talep listesi sunmuşlardır. Sunulan istekler şu şekildedir¹⁸:

¹⁶ Nihal Kutlu, "Hong Kong Protestolarını Anayasal Krizler Üzerinden Anlamak," *Daktilo1984*, (2019), <https://daktilo1984.com/forum/hong-kong-protestolarini-anayasal-krizler-uzerinden-anlamak/> (18.12.2019).

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ "Hong Kong'da Gösteriler 6'ncı Ayında: Protestocular Ne İstiyor, Hükümet Ne Diyor?," *Mepanews*, (2019), <https://www.mepanews.com/hong-kongda-gosteriler-6nci-ayinda-protestocular-ne-istiyor-hukümet-ne-diyor-31380h.htm> (20.12.2019).

“Suçluların iade tasarısının tamamen kaldırılması, polislerin uyguladığı şiddetin incelenmesine yönelik bir komisyon kurulması, protesto gösterilerinin isyan suçu olarak tanımlanmaması, tutuklanan protestocuların serbest bırakılması, Hong Kong seçimlerinde genel oy hakkının tanınması.”

Çin’in taleplere tepkisi sert olmuş ve protestocuları “kamu düzenini bozmaya teşebbüs eden teröristler” olarak görmüştür. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping yaşanan protesto gösterilerine ilişkin yaptığı açıklamada “Çin’in sabrının sınırlı olduğunu” ifade etmiştir. Çin’in protestoları ciddiye almaya başladığının göstergesi ise Hong Kong’a 27 kilometre uzaklıkta bulunan Shenzhen şehrine Çin Halk Kurtuluş Ordusu’nun yığınak yapmaya başlamasıyla görülmüştür.¹⁹

Protestocular polis ile aralarındaki çatışmaların olağan hale geldiği caddelerden uzak, güvenli bir protesto alanı olarak Hong Kong Uluslararası Havaalanını görmeye başlamışlardır. Asya’nın en işlek havaalanlarından biri olan Hong Kong Uluslararası Havaalanı, protestocuların mesajlarını doğrudan uluslararası topluma ulaştırmalarında kilit bir protesto hedefi olmuştur. Havaalanında protestocular tarafından olayların nedenlerinin ve taleplerinin açıklandığı Çince, İngilizce, Fransızca, Korece, Japonca ve diğer dillerde hazırlanan broşürler gelen uluslararası ziyaretçilere dağıtılmıştır (Gültekin, 2019). Ziyaretçilere dağıtılan broşürde şu şekilde ifadeler yer almıştır²⁰:

“Bu aylarda olan her şey şüphesiz seyahat planlarınızı etkiledi. Hong Kong bir zamanlar gördüğünüz şehir değil, kırık, parçalanmış bir şehre geldiniz. Bu kırık parçaları bir araya getirmek, bu şehri evimiz yapan şeyi korumak için savaşıyoruz. Bize katlanın. Birkaç yıl içinde tekrar Hong Kong’a geldiğinizde her zaman hayal ettiğiniz göz alıcı, canlı, güzel Hong Kong’u görebileceğinize inanıyoruz.”

Hong Kong havaalanında protestolar sebebiyle yaklaşık 1000 uçuş etkilenmiştir. Bunun üzerine mahkeme emriyle protestocuların havaalanına gelmelerini engellemek amacıyla kısıtlayıcı kararlar çıkarılmıştır. Çin yönetimi havaalanı protestolarına sert

¹⁹ Mustafa Aydoğan, “Çinin Büyük Sınavı: Hong Kong Olayları.”

²⁰ Holmes Chan, “US Issues Travel Advisory for Hong Kong Over ‘Civil Unrest,’ Urges Travellers to Exercise Increased Caution,” Hong Kong Free Press, (2019), <https://hongkongfp.com/2019/08/08/us-issues-travel-advisory-hong-kong-civil-unrest-urges-travellers-exercise-increased-caution/> (20.12.2019).

eleştirilerle yaklaşmıştır. Çin medyasında protestocular şiddete başvuran çeteler ve suçlular olarak gösterilmiştir. Çin'in Hong Kong ve Makao şehirlerindeki işlerden sorumlu Ofis sözcüsü Yang Guang, protesto gösterilerinin “terörizm belirtileri” gösterdiğini ve “hukukun üstünlüğü için gerçek bir tehdit” olduğunu belirtmiştir. Artan protesto gösterilerine karşılık Çin'in giderek sertleşen söylemleri ise bir güç müdahalesinde bulunmayı düşünebileceği korkularını tetiklemiştir.²¹

China Daily gazetesi gelişmeleri okuyucularına aktarırken aslında Merkezi Çin Hükümetinin meseleye bakışını ve gelişmeler karşısında alacağı tavrı Hong Kong'da bulunan Kızıl Ordu garnizon komutanının ifadeleri üzerinden aktarmıştır. Komutanın “olayların bir ülke-iki sistem ilkesini tehlikeye attığını, bu nedenle asla kabul edilemez olduğunu ve gerekirse müdahale edebileceklerini” açıklaması, Merkezi Çin Hükümetinin Hong Kong'daki mevcut statükodan hiç de geri adım atmaya niyetli olmadığı anlamına gelmiştir. South China Morning Post gazetesinde ise Çin yönetiminin 2019 yılında başlayan protesto gösterilerini “Arap Baharı” olaylarına, “renkli devrimlere” benzettiğini, Batı'nın kışkırtma ve komplolarının bir ürünü olduğunu iddia ederek gelişmeler karşısında tutumunu sertleştirdiği, Hong Kong'da tırmanan olayların siyasi ve ekonomik bir krize yol açtığı öne sürmüştür. Hong Kong'da bulunan siyasi yorumcular ise; Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in ülke içinde ve uluslararası alanda büyük sarsıntı yaratabilecek Tiananmen benzeri bir olayın bir daha yaşanması riskini göze almak istemediği için orduyu devreye sokma konusunda kararsız kaldığını vurgulamışlardır. Yine aynı siyasi yorumcular Çin Devlet Başkanının bu tutumunda, ülkede zayıf görünmekten, saygınlığını kaybetmekten, Çin'in yükselmekte olan hegemonya sürecinin zarar görmesinden duyduğu korkunun etkili olduğunu, yönetim içindeki farklı gruplar arasındaki iktidar rekabetinin de karar alma sürecini aksattığını ifade etmişlerdir.²²

Bu çerçevede, Çin yönetiminin protesto olaylarını nasıl değerlendirdiği de önem kazanmaktadır. Çin yönetiminin protestolara ilişkin olarak 2019 yılında yayınladığı “Yeni Dönemde Ulusal Savunma” başlıklı rapora göre, 2019 yılında gerçekleşen protesto gösterileri kritik bir öneme sahip olmuş ve bu gelişmeler adeta yeni bir “Soğuk Savaş” bağlamında değerlendirilmiştir. Raporda üç nokta dikkat çekmiştir. Birincisi; Çin'in, bölgedeki ve

²¹ Buse Gültekin, “Hong Kong Neyi Protesto Ediyor: İşte Hong Kong'luların 5 Talebi,” EuroPolitika, (2019), <http://www.europolitika.com/hong-konglularin-5-talebi/> (20.12.2019).

²² Ergin Yıldızoğlu, “Hong Kong ‘Yeni Soğuk Savaş’ platformu mu oluyor?,” BBC Türkçe, (2019), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49206875> (20.12.2019).

dünyadaki yükselme projesinin karşısındaki en önemli engel olarak ABD gücü ve etkisinin gösterilmesi, haliyle Ulusal Savunma raporunda da ABD'nin ana hedef gösterilmesidir. Raporda dikkat çeken ikinci nokta; toplumsal, ekonomik, etnik sorunların dış güçler tarafından Çin'in iç istikrarını bozmak veya bir çatışma olması durumunda Çin'in savunma gücünü zayıflatmak için kullanılabileceğinin belirtilmesidir. Bu bağlamda raporda Tibet, Hong Kong ve Tayvan öncelikli olarak öne çıkan bölgeler olmuştur. Raporda dikkat çeken üçüncü nokta ise; Çin'in bu bölgelerde veya Güney Çin Denizi'nde egemenlik haklarını korumak için savaşmaktan çekinmeyeceğinin vurgulanmasıdır. Bu durum, Çin'in “büyük stratejisinin” önündeki en büyük engel olarak ABD'yi görmesine ve “Yeni Dönemi” adeta yeni bir “Soğuk Savaş dönemi” olarak algılamasına yol açmıştır.²³

Aylarca süren protestolar, polis müdahaleleri ve taraflar arasındaki müzakereler neticesinde Hong Kong Baş Yöneticisi Carrie Lam yapmış olduğu açıklamada şu ifadeleri kullanmıştır²⁴:

“Geçtiğimiz iki ay boyunca meydana gelen olaylar, Hong Kong halkını şok etti ve üzdü. Hepimiz evimiz Hong Kong için çok endişeliyiz. Hepimiz mevcut çıkmaz ve huzursuz zamanlardan bir çıkış yolu bulmayı umuyoruz. Toplumdaki hoşnutsuzluğu gidermek için yollar bulmalı ve çözümler aramalıyız. İki aydan fazla süren sosyal huzursuzluktan sonra, bu hoşnutsuzluğun tasarının çok ötesine uzandığı açıktır”.

2019 Eylül ayında Carrie Lam'ın protestoya sebep olan yasa tasarısını tamamen geri çektiklerini açıklamasına karşılık göstericiler bu durumu “çok az, çok geç” (*too little, too late*) olarak yorumlayarak protestolarına devam etmişlerdir.²⁵

Hong Kong'da yaşanan protestolar sırasında Kasım 2019'da gerçekleştirilen yerel seçimlerde 4 milyona yakın seçmenin %71'i oy kullanarak rekor bir katılım gösterilmiştir. Çoğunlukla yerel konularda karar verme yetkisi olan 18 bölgesel meclisten 17'sini protestolara katılan ve destek veren muhalifler kazanmıştır. Hong Kong halkı için bu yerel seçimler, Hong Kong ve Çin yönetimine mesaj verebilmek için önemli bir şans olmuştur.

²³ Ibid.

²⁴ “Resmen Açıklandı! Aylar Süren Protesto Amacına Ulaştı,” CNN Türk, (2019), <https://www.cnnturk.com/dunya/resmen-aciklandi-aylar-suren-protesto-amacina-ulasti?page=1> (20.12.2019).

²⁵ Nihal Kutlu, “Hong Kong Protestolarını Anayasal Krizler Üzerinden Anlamak,” Daktilo1984, (2019), <https://daktilo1984.com/forum/hong-kong-protestolarini-anayasal-krizler-uzerinden-anlamak/> (18.12.2019).

Carrie Lam seçimlerin ardından yapmış olduğu açıklamada, seçim sonuçlarının izlenen politikaları üzerinde ciddi etkileri olacağını ve sonuçlara saygı duyduğunu ifade etmiştir.²⁶

Çin karşıtı protestoların sürdüğü ve protestocuların Carrie Lam'ın istifasını istediği bir dönemde Çin Başbakanı Li Keqiang Hong Kong'a destek ziyaretinde bulunmuştur. Ziyaretinde yapmış olduğu açıklamada Carrie Lam'ın "refah ve istikrarın güvencesi olduğunu" ifade ederek çalışmalarını ve çabalarını takdir ettiğini söylemiştir.²⁷

3. ABD'nin Bakışı

ABD yönetimi her zaman hesap verebilir ve demokratik kurumlara sahip olan bir Hong Kong'un gelişmesine açıkça destek vermiştir. Bu nedenle Hong Kong, geçmişten günümüze kendisi için önemli iki ekonomik aktör olan ABD ve Çin arasındaki ekonomik çatışmaların arasında kalmaktadır.²⁸

Hong Kong'daki protestoları ABD Başkanı Donald Trump yönetimi de yakından takip etmektedir. Trump, Çin yönetiminin Hong Kong'daki protestoculara daha anlayışlı bir şekilde yaklaşması gerektiği konusunda açıklamalarda bulunmuştur.²⁹ 1989 yılında gerçekleşen Tiananmen olaylarına atıfta bulunan Trump protestolara karşı Xi Jinping'e daha dikkatli olması konusunda uyarılar yapmıştır.³⁰ Gösterilerin şiddetlendiği 2019 Ağustos ayında Trump, Çin menşeli ürünlere ek vergi getirildiğini açıklamıştır. Çin yönetimi ise, bu durumu Hong Kong olayları üzerinden gerçekleştirilen bir çeşit "ekonomik şantaj" olarak yorumlamıştır.³¹

Çin'e karşı Hong Kong'u koruduğunu/ savunduğunu öne süren Trump, "Ben olmasaydım, Hong Kong 14 dakikada yeryüzünden silinmiş olurdu." şeklinde ABD'nin sorundaki rolünün önemini göstermiştir. Ayrıca Trump Çin'in Hong Kong'un dışında bir milyon asker bulundurduğunu ve Xi Jinping ile yapmış olduğu görüşmede askeri bir

²⁶ Yusuf Emre Koç, "Çin'in Yumuşak Karnı: Hong Kong," Kriter Dergi, (2020), <https://kriterdergi.com/dis-politika/cinin-yumusak-karni-hong-kong> (01.01.2020).

²⁷ "Çin'den Hong Kong Yönetimine Destek Ziyareti", Mepanews, (2019), <https://www.mepanews.com/cinden-hong-kong-yonetimine-destek-ziyareti-32116h.htm> (20.12.2019).

²⁸ James T. H. Tang, "Hong Kong in United States-China relations: The International Politics of Hong Kong's Reversion to Chinese Sovereignty," 430.

²⁹ Mustafa Aydoğan, "Çinin Büyük Sınavı: Hong Kong Olayları."

³⁰ "Trump Warns China Against 'Tiananmen Square' Style Crackdown in Hong Kong," FRANCE24, (2019), <https://www.france24.com/en/20190819-usa-china-hong-kong-donald-trump-trade-deal-democracy-protests-tiananmen-square> (21.12.2019).

³¹ Mustafa Aydoğan, "Çinin Büyük Sınavı: Hong Kong Olayları."

müdahalenin iki ülke arasında yapılacak olan ticari anlaşmaya olumsuz etkisi olabileceği değerlendirilmesinde bulunmuştur.³²

Amerikan Temsilciler Meclisi Sözcüsü Nancy Pelosi ise, Hong Kong'da yaşanan protestolarda polisin olaylara müdahalesini şiddet eylemi olarak tanımlayan bir açıklama yapmıştır. Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hua Chunying, Pelosi'nin yapmış olduğu açıklamanın ardından ABD'nin Çin'in işlerinden uzak durması uyarısında bulunarak “Siz kendi işinize bakın. Hong Kong'la ilgili sizi endişelendirecek bir durum yok” ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca Pelosi'nin ifadelerinde gerçeklere önem verilmediğini vurgulayan Hua, “Siyahı beyaza çevirdiniz ve şiddet suçlarını insan hakları ve özgürlük için güzel bir savaş olarak tanımladınız” açıklamasında bulunmuştur.³³

Cumhuriyetçi Senatör Marco Rubio tarafından sunulan “Hong Kong İnsan Hakları ve Demokrasi Yasası” başlıklı iki yasa tasarısı 15 Ekim 2019 tarihinde Trump'ın imzalamasıyla yasalaşarak yürürlüğe girmiştir. Hong Kong'daki protestoculara destek veren ABD yasa tasarıları ile Hong Kong'daki insan hakları ihlallerinden sorumlu olan Çinli yetkililere yaptırım uygulayabilecek, ayrıca ABD Dışişleri Bakanlığı yıllık raporlarında Çin'in Hong Kong'da güvence altına aldığı özerklik haklarına riayet edip etmediği incelenecektir. Trump imzalamış olduğu yasa tasarısının ardından yaptığı açıklamada “Yasaların Çin ve Hong Kong liderleri ve temsilcilerinin aralarındaki anlaşmazlıkları uzun vadeli bir barış ve refah oluşturacak şekilde çözülebilmesi için yasalaştığını” söylemiştir.³⁴

Çin Dışişleri Bakanlığı, ABD'nin Pekin Büyükelçisi Terry Branstad'ı Dışişleri'ne çağırarak imzalanmış olan yasa tasarısını Çin'in işlerine “ciddi” bir müdahale olarak gördüklerini açıklamıştır. Bakanlık Sözcüsü “ABD tarafı olguları görmezden geliyor, siyahı beyaza çeviriyor ve bariz bir şekilde yakıp yıkan, masum kent sakinlerine zarar veren, hukuk

³² Dildar Başkan, “ABD Başkanı Trump: Ben Olmasaydım, Hong Kong 14 Dakikada Yeryüzünden Silinmiş Olurdu,” Anadolu Ajansı, (2019), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-baskani-trump-ben-olmasaydim-hong-kong-14-dakikada-yeryuzunden-silinmis-olurdu/1653148#> (22.12.2019).

³³ Berrak Kanbir ve Rodriguez Sanmartin, “Çin'den Batı'ya Hong Kong Uyarısı: İç İşlerimize Karışmayın,” Euronews, (2019), <https://tr.euronews.com/2019/08/13/cin-den-batiya-hong-kong-uyarisi-ic-islerimize-karismayin> (22.12.2019).

³⁴ “Trump Hong Kong Yasa Tasarılarını İmzaladı,” Deutsche Welle Türkçe, (2019), <https://p.dw.com/p/3TrXv> (25.12.2019).

devletini çiğneyen ve sosyal düzeni tehlikeye sokan, şiddete başvuran suçluları cesaretlendiriyor” ifadelerini kullanmıştır.³⁵

Trump'ın Hong Kong İnsan Hakları ve Demokrasi Yasası'nı onaylamasına yanıt olarak Pekin yönetimi, Amerikan askeri gemilerinin Hong Kong Limanı'na girmelerini yasakladığını açıklamıştır. ABD Genelkurmay Başkanı Orgeneral Mark Milley, alınan bu karar üzerine Çin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Li Zuocheng ile görüşmüştür. Görüşmeye ilişkin açıklamada bulunan ABD Genelkurmay Başkanlığı Sözcüsü Albay DeDe Halfhill, “İki komutan arasındaki görüşme, ABD-Çin arasında sonuç odaklı ve yapıcı bir savunma ilişkisi kurmaya fırsat sağladı” ifadelerini kullanmıştır.³⁶

Protestolara neden olan yasa tasarısının iptal edilmesine rağmen protestoların devam etmesi ile birlikte ABD'nin Hong Kong konsolosluğu önünde toplanan protestocular, “Başkan Trump, lütfen Hong Kong'u özgürleştir” yazılı bir pankartla ABD'ye “Hong Kong'a müdahale çağrısında” bulunmuştur. Protestocular, yasa tasarısının iptalinin yeterli olmadığını, öne sürdükleri beş talep kabul görene kadar protestolarına devam edeceklerini açıklamışlardır.³⁷

ABD ile Çin arasındaki Hong Kong gerilimi NBA'ye (*National Basketball Association/ Ulusal Basketbol Ligi*) de sıçramıştır. Tepki çeken “Özgürlük için mücadele, Hong Kong'a destek” twitter paylaşımı ile gündeme gelen NBA takımlarından Houston Rockets'ın genel müdürü Daryl Morey, Çinli şirketlerin sponsorluklarını çekmesi ve bazı televizyon kanallarının takımın maçlarını yayınlamayacağını açıklaması üzerine paylaşımını silmiştir. NBA ise Morey'nin paylaşımına gelen tepkiler üzerine üzüntü duyduklarını ifade eden bir açıklama yapmıştır. Missouri Cumhuriyetçi Senatörü Josh Hawley ise NBA'yi yapmış olduğu açıklamadan dolayı Çin'e “boyun eğmekle” suçlamış ve Çin'deki sezon öncesi NBA maçlarını iptal etmesi çağrısında bulunmuştur.³⁸

³⁵ Emel Öz Gözellik, “Çin ABD'nin Pekin Büyükelçisini Dışişleri Bakanlığına Çağırıldı,” Anadolu Ajansı, (2019), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cin-abdnin-pekini-buyukelcisini-disisleri-bakanligina-cagirdi/1657704> (22.12.2019).

³⁶ “ABD Genelkurmay Başkanı Milley'den Çinli Mevkidaşına Hong Kong Telefonu,” Sputnik Türkiye, (2019), <https://sptnkne.ws/A94b> (28.12.2019).

³⁷ “Hong Konglu Eylemciler ABD Konsolosluğu Önünde Toplandı: Başkan Trump, Lütfen Hong Kong'u Özgürleştir,” Sputnik Türkiye, (2019), <https://sptnkne.ws/9FWx> (28.12.2019).

³⁸ Dildar Baykan, “Pence'den Hong Kong'daki Protestoculara ‘Yanınızdayız’ Mesajı,” Anadolu Ajansı, (2019), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/penceden-hong-kongdaki-protestoculara-yaninizdayiz-mesaji/1625558> (22.12.2019).

ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, Hong Kong'da devam eden protestolarla ilgili Çin'in "Hong Kong'daki insanların hak ve hürriyetlerini büyük oranda kısıtladığını ve müdahalelerini artırdığını" ifade ederek, ABD'nin protestocuların yanında olduğunu açıklamıştır. Pence, NBA ve spor giyim markası Nike'ı da Çin'e karşı tutumları konusunda eleştirmiştir. Pence ayrıca, "Nike kendisini sözde sosyal adalet şampiyonu gibi öne çıkarıyor ama söz konusu Hong Kong olunca, sosyal vicdanını kapının dışında bırakmayı tercih ediyor." değerlendirmesinde bulunmuştur. Çin yönetiminin milyonlarca Müslüman'ı da hapsedenlerde tuttuğunu belirten Pence, Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ndeki eylemlerini de eleştirmiştir. Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hua Chunying, Pence'i "kibir ve ikiyüzlülük" ile suçlayarak, ABD'nin "sorumlu olmayan görüşleri ifade etmekten vazgeçmesi gerektiğini" söylemiştir.³⁹

Hong Kong'daki protestocular kendilerini destekleyen bir yasayı imzaladıkları için Trump'a teşekkür etmişler, Trump'ı önemli bir film karakteri olan boksör Rocky Balboa olarak gösteren posterler hazırlamışlardır. 28 Kasım 2019 tarihinde Hong Kong'da düzenlenen bir Şükran Günü mitinginde ABD bayrakları ve Trump'ın Rocky afişleri ile protesto gösterilerine devam etmişlerdir.⁴⁰

Kaynak: "Hong Kong protestocuları, Trump'ı Rocky..."

4. AB'nin Bakışı

2019'un Temmuz ayında başlayan protestolar, ilerleyen aylarda şiddetle artan eylemlere dönüşünce AB, Hong Kong'da süregelen protestolara ilişkin bazı

³⁹ Ibid.

⁴⁰ "Hong Kong Protestocuları, Trump'ı Rocky Şeklinde Tasvir Eden Posterler Taşdı," The Independentturkish, (2019), <https://www.independentturkish.com/node/98401/dunya/hong-kong-protestocuları-trump'ı-rocky-şeklinde-tasvir-eden-posterler-taşdı> (31.12.2019).

değerlendirmelerde bulunmuştur. Avrupa Parlamentosu'nun (AP) 18 Temmuz'da Hong Kong'la ilgili aldığı kararda, Çin yönetiminin Hong Kong Özel İdari Bölgesi hükümetinin Kaçak Suçlular Yönetmeliği üzerindeki değişiklikleri geri çekmesini ve barışçıl göstericiler ile ilgili suçlamaları kaldırmasını talep etmiştir. Dönemin Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Geng Shuang ise, Hong Kong'la ilgili işlerin Çin'in iç işleri kapsamında olduğunu, Çin hükümetinin hiçbir yabancı hükümet, örgüt veya şahsın müdahalesine izin vermeyeceğini belirtmiştir. Geng Shuang, AP'nin Çin'in egemenliğine saygı duyup hiçbir şekilde Hong Kong'la ilgili işlere müdahil olmaması ve Hong Kong'daki kamu düzenine zarar veren grupları desteklememesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴¹ AB ayrıca devam eden protestoları çözmek için taraflar arasında kapsayıcı bir diyaloga ihtiyaç olduğu yönünde söylemde de bulunmuştur.⁴²

Dönemin AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini, protestolarda kitleleri etkileyen birkaç demokrasi yanlısı protestocunun⁴³ tutuklanmasının ardından Hong Kong'daki son gelişmeleri “son derece endişe verici gelişmeler” olarak nitelendirmiştir. AB tarafından ileri sürülen, Mogherini'nin ifadesine benzeyen söylemler Çin yönetimini rahatsız etmiştir. Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Geng Shuang, Avrupalıların doğru ile yanlış birbirinden ayırarak, şiddeti durdurmak ve hukukun üstünlüğünü, refah ve istikrarı korumak için Çin yönetiminin attığı adımların desteklenmesini temenni ettiklerini açıklamıştır.⁴⁴

Protestoların 12. haftasında, Hong Kong'daki Sendikalar Birliği ise Mogherini'nin gelişmeleri kınayan açıklamasından birkaç gün sonra demokrasi yanlısı protestocularla dayanışma içinde olduklarını ifade etmiştir. Sendikalar Birliği tarafından, Pekin'den gelen siyasi baskı nedeniyle insan haklarının daha fazla zedelenmemesi için, Avrupa'ya sürece öncülük etmesi çağrısında bulunulmuştur.⁴⁵

⁴¹ “Çin'den Avrupa Parlamentosu'nun Hong Kong Kararına Tepki,” CRI Online Türkçe, (2019), <http://turkish.cri.cn/1781/2019/07/20/1s199084.htm> (21.12.2019).

⁴² “AB'den Hong Kong'daki Protestolara İlişkin Açıklama: Kapsayıcı Bir Diyaloga İhtiyaç Var,” T24, (2019), <https://t24.com.tr/haber/ab-den-hong-kong-daki-protestolara-iliskin-aciklama-kapsayici-bir-diyaloga-ihityac-var,835285> (21.12.2019).

⁴³ Çalışmada yararlanılan kaynaklarda, protestocuların “demokrasi yanlısı” veya “hükümet karşıtı” şeklinde iki farklı şekilde nitelendirildiği görülmüştür. Kaynaklardaki ifadelere sadık kalınarak kullanılmıştır.

⁴⁴ “Çin'den AB'ye Hong Kong Tepkisi,” CRI Türk, (2019), <http://www.criturk.com/haber/haber-lokasyon/cinden-abye-hong-kong-tepkisi-109489> (21.12.2019).

⁴⁵ “Hong Kong a ‘Test for European Leadership’, Trade Unions Say,” Euractiv, (2019), <https://www.euractiv.com/section/china/news/hong-kong-a-test-for-european-leadership-trade-unions-say/> (22.12.2019).

AB, şiddeti kısıtlamanın ve azaltmanın taraflar arasındaki diyalogu sürdürmenin tek yolu olduğu yönündeki tutumunu 2019 yılı Ekim ayında da sergilemiştir. Dönemin Yüksek Temsilcisi Mogherini tarafından, Hong Kong'da bir kişinin kritik şekilde yaralanmasına neden olan canlı mühimmat kullanımının ardından şiddetin artması ve huzursuzluğun devam etmesinin son derece rahatsızlık verici olduğu ifade edilmiştir. Hong Kongluların toplanma hakkı da dahil olmak üzere temel hak ve özgürlüklerinin korunmaya devam edilmesi gerektiği, bu süreçte kolluk kuvvetlerince gösterilen şiddetin kabul edilemez olduğu ve müdahalelerin orantılı kalması gerektiği telkin edilmiştir.⁴⁶

Protestocuların bulunduğu Hong Kong Politeknik Üniversitesi'nin polis tarafından kuşatılmasının ardından AP, 2019 yılı Temmuz ayında Hong Kong'daki polis memurlarının protestoculara karşı göstermiş olduğu şiddeti kınayan bir karar almıştır. Buna karşın Çin'in Paris Büyükelçiliği, Fransa ve Avrupa'nın Hong Kong'daki protestolara göstermiş olduğu tepkiyi ikiyüzlülük olarak nitelendirmiştir. AB'yi, hükümet karşıtı isyancıların eylemlerini kamuoyunda yüceltmek ile suçlayan Büyükelçilik, "AB, isyancıların istismarlarını alenen yüceltti ve Hong Kong polisinin saldırganlara karşı kendi yaşamlarını savunmak için başvurmuş olduğu meşru savunma haklarını göz ardı etti." ifadelerinde bulunmuştur.⁴⁷

AB'yi diplomatik ve dış ilişkiler konusunda temsil eden Avrupa Birliği Dış Eylem Servisi'ne (*European Union External Action Service, EEAS*) göre AB, 2018-2019 yıllarında Hong Kong'un üçüncü büyük ticaret ortağı olarak yer almıştır. EEAS'tan Hong Kong'a yıllık yapılandırılmış diyalog için gelen ekip AB ve Hong Kong arasında daha yakın bir işbirliğini amaçladıklarını ifade etmiştir. Ziyaret, Hong Kong'daki siyasi krizin tırmandığı bir süreçte ve AB'nin şiddete son verilmesiyle hukuk kurallarına uyulması çağrısını yaptığı zamanda gerçekleşmiştir. AB ve Hong Kong arasındaki EEAS Asya ve Pasifik Genel Müdürü Gunnar Wiegand, yapmış olduğu bir açıklamada "Gerçek dostlar zor zamanlarda yan yana dururlar ve Hong Kong bu konuda AB'ye güvenebilir." demiştir.⁴⁸

⁴⁶ "#HongKong- AB Yetkilileri 'Bir Ülke, İki Sistem' İlkesine Saygı Duymaya Çağırıyor," Eureporter, (2019), <https://www.eureporter.co/tr/frontpage/2019/10/02/hongkong-eu-calls-on-authorities-to-respect-one-country-two-systems-principle/> (22.12.2019).

⁴⁷ "China Slams 'Criminal' EU Response to Hong Kong Clampdown," Aljazeera, (2019), <https://www.aljazeera.com/news/2019/2010/china-slams-criminal-eu-response-hong-kong-clampdown-191007110105021.html> (22.12.2019).

⁴⁸ Keegan Elmer, "Hong Kong can Rely on European Union's Support in 'Difficult Times'," South China Morning Post (2019), <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3039744/hong-kong-can-rely-european-unions-support-difficult-times> (28.12.2019); "EU, Hong Kong Discuss Ways to Deepen Partnership,"

Kimliğinin anonim kalması koşuluyla konuşan bir Avrupalı diplomat, AB'nin yapmış olduğu söylemlerde birlik olduğunu ancak yapılması gerekenden daha azının yapıldığını ifade etmiştir. Kıtadaki diğer diplomatlar ise Avrupa'nın Pekin'le olan ekonomik ilişkisine yönelik endişesi nedeniyle, somut bir eylemde bulunma olasılığının düşük olduğunu, protestolara yönelik desteğin kınama söylemleriyle kısıtlı kalacağını ve AB'nin siyasi destek sağlamaya devam edeceğini ifade etmişlerdir.⁴⁹ Benzeri bir yorum ise Alman basınında yapılmış olup, Alman hükümetinden Hong Kong'daki gelişmelere karşı daha kesin bir tavır beklendiği dile getirilmiştir. Gelişmelerle ilgili olarak, “Çin'de özgürlük uğruna mücadele edenlerin katledildiği olaylarda felaket tehdidi ortaya çıkmışken Almanya susuyor. Sadece Hessen Eyaleti'nden Hristiyan Demokrat Partili Michael Brand sesini yükselterek, artık Pekin rejimine karşı ekonominin değil siyasetin konuşulması gerektiğini savunuyor.” ifadesine yer verilmiştir.⁵⁰

Kasım 2019'da Avrupa Komisyonu Hong Kong'daki hükümet karşıtı protestolara yönetimin tepki olarak şiddet göstermesinin “kabul edilemez” olduğunu ifade etmiştir ve kolluk kuvvetlerine eylemlerinde orantılı olma çağrısı yapmıştır. Hong Kong polisinin, protestocuların eylemlerini geri püskürtmek ve kaçmalarını engellemek için Politeknik Üniversitesi'ni kuşatması üzerine Avrupa Komisyonu, tutuklanan üniversite personelleri ve hızla tırmanın şiddet olayları nedeniyle derin bir endişe içinde olduklarını ifade etmiştir.⁵¹ Bu çerçevede protestocular tarafından işgal edilen Hong Kong Politeknik Üniversitesi, beş aydan uzun süren siyasi huzursuzluklar arasında bir çatışma noktası haline gelmiştir; üniversitede artan şiddet olayları nedeniyle yaralı sayısı da artmıştır. Yaralılara müdahale eden sağlık personellerinin gözaltına alınmasıyla ilgili olarak dönemin AB Komisyonu Sözcüsü Maja Kocijancic, Hong Kong'da devam eden hükümet karşıtı gösterilerde, göstericilerin ifade özgürlüğü ve yürüyüş haklarına saygı duyulması gerektiği ve güvenlik yetkililerine ölçülü

New Europe, (2019), <https://www.neweurope.eu/article/eu-hong-kong-discuss-ways-to-deepen-partnership/> (28.12.2019).

⁴⁹ Keegan Elmer, “Europe Reluctant to do More About Hong Kong for Fear of Beijing's Reaction, Say Diplomats,” South China Morning Post (2019), <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3038633/europe-reluctant-do-more-about-hong-kong-fear-beijings> (28.12.2019).

⁵⁰ “AB Çin'e Karşı Ortak Politika Belirlemeli,” Deutsche Welle Türkçe, (2019), <https://p.dw.com/p/3O6RZ> (28.12.2019).

⁵¹ John Chalmers, “EU Says Escalating Violence in Hong Kong ‘Unacceptable’,” Reuters, (2019), <https://www.reuters.com/article/us-hongkong-protests-eu/eu-says-escalating-violence-in-hong-kong-unacceptable-idUSKBN1XS1EV> (29.12.2019).

olmaları çağrısında bulunmuştur.⁵² Çin'in Paris Büyükelçiliği, hükümet karşıtı protestolara karşı, Kocijancic'in barışçıl toplanma ve ifade hakları da dahil olmak üzere temel özgürlüklerin desteklenmesi gerektiği şeklindeki açıklamasına "AB'nin açıklamasındaki ikiyüzlülüğe karşı memnuniyetsizlik duyduğumuzu ifade ediyoruz." şeklinde tepki göstermiştir.⁵³ Çinli yetkililer, protestocuların toplum içinde gerilim yaratarak infiale neden olduklarını, eylemlerinin istismar halini aldığını ifade etmiştir. Akabinde, Hong Kong'un Çin'in bir parçası olduğunu, AB'nin istikrarı ve refahı destekleyerek Çin'in egemenliğine saygı göstermesi gerektiğini ifade etmişlerdir.⁵⁴

Hong Kong'un Pekin destekli Carrie Lam yönetiminin suçluların Çin'e iadesini yasalaştırma hareketine karşı 2019 Haziran ayında başlatılan protestolar sonrasında Hükümet tasarıyı geri çekmiştir. Buna karşın protestolar, olaylara müdahale eden polislerin protestoculara göstermiş olduğu şiddet nedeniyle soruşturulmaları için sürdürülmüştür.⁵⁵ Protestolar, Hong Kong'un Çin idaresine geçmesinin 22. yıldönümü kutlamalarında şiddetlenmiş ve protestocuların Hong Kong Yasama Meclisi'ni istila etmesiyle şiddetini artırmıştır. Hong Kong'lu sendikacı Lee Cheuk-yan da dahil olmak üzere Hong Kong demokrasi yanlısı protestoculardan oluşan bir heyet, polis vahşeti iddialarını vurgulamak için 2019'un Ekim ayında Brüksel'i ziyaret ederek; Avrupa-Çin ekonomik ilişkisinin Hong Kong'daki insan hakları ihlallerini gölgede bırakıp bırakmadığına karar vermeleri gerektiğini dile getirmiştir. AB'yi diplomatik ve dış ilişkiler konusunda temsil eden yetkililer Hong Kongluların barışçıl bir şekilde toplanma haklarının ve temel özgürlüklerinin desteklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.⁵⁶

⁵² Yusuf Hatip, "AB'den Hong Kong'ta İtidal Çağrısı," Anadolu Ajansı, (2019), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abden-hong-kongta-itidal-cagrısı/1648781> (29.12.2019); Nicola Smith ve Danielle Robinson, "UK Student Left With Brain Haemorrhage in Violent Arrest By Undercover Hong Kong Officers," The Telegraph, (2019), <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/10/27/uk-student-left-brainhaemorrhage-violent-arrest-undercover-hong/> (29.12.2019).

⁵³ "Çin'in Paris Büyükelçiliğinden AB'ye 'Hong Kong' Tepkisi," Timeturk, (2019), <https://www.timeturk.com/cin-in-paris-buyukelciligidinden-ab-ye-hong-kong-tepkisi/haber-1237137> (29.12.2019).

⁵⁴ Berlin-Pekin Hattındaki Hong Kong Gerilimi Tırmanıyor," Deutsche Welle Türkçe, (2019), <https://p.dw.com/p/3PQhX> (28.12.2019).

⁵⁵ "EU Calls for Restraint in Hong Kong," Hürriyet Daily News, (2019), <https://www.hurriyetdailynews.com/eu-calls-for-restraint-in-hong-kong-148846> (29.12.2019).

⁵⁶ Keegan Elmer, "Hong Kong can Rely on European Union's Support in 'Difficult Times'," South China Morning Post, (2019), <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3039744/hong-kong-can-rely-european-unions-support-difficult-times> (28.12.2019).

5. Sonuç

Protestoların başlamasından bu yana Hong Kong sokaklarında tansiyonun düşmemesi ve protestoların azalmaması Çin'i bu bölgede ilerleyen yıllarda zorlu bir sürecin beklediğini göstermektedir. Çin, küresel düzeyde elde ettiği prestijin hasara uğramasını istememektedir. Protestoların ilk safhalarında ılımlı bir duruş sergileyen Çin yönetimi, olayların tırmanması sonucunda protestoculara yönelik daha sert bir tutum benimsemeye başlamıştır. Hatta Çin ordusunun Hong Kong'a müdahalede bulunmaya hazır olduğuna dair açıklamalar yapılmıştır.

Çin ile ticaret savaşında olan ABD, ilk başlarda olayların yatışmasını beklemeyi tercih eden bir politika uygulamış, daha sonra sokaklarda şiddetin dozunun artmasıyla birlikte hem Hong Kong hem de Çin yönetimlerini protestoculara karşı sert yaklaşımlarından dolayı eleştiren açıklamalar yapmıştır. ABD, Hong Kong olaylarında protestocuları destekleyici açıklamalar yaparak Çin'e karşı ticaret anlaşmalarında bir türlü uzlaşmaya varılamaması sebebiyle, yaşanan protestoları ticaret anlaşmalarında avantaj sağlamak amacıyla kullanmıştır. ABD yetkilileri tarafından yapılan açıklamalarda Hong Kong'da gerçekleşen protestoların halkın ifade özgürlüğü kapsamında en temel demokratik haklarının olduğu ifade edilmiştir. Trump yönetimi, Tiananmen ve Sincan Uygur Özerk Bölgesindeki yaşanan olayları hatırlatarak Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'i Hong Kong konusunda daha dikkatli davranması gerektiği konusunda uyarmıştır. Trump, Çin'in Hong Kong'a yapacağı askeri müdahaleyi engellediğini ve herhangi bir askeri müdahalenin iki ülke arasında ciddi ekonomik sorunlara ve yaptırımlara yol açacağını ifade etmiştir. Çin ise tüm bu açıklamalara karşılık Hong Kong olaylarının iç meselesi olduğunu ABD'nin Çin'in iç meselesine karışacak açıklamalarda bulunmamaları gerektiğini ifade eden açıklamalar yapmıştır. ABD senatosunda kabul edilen ve Hong Kong protestolarını destekleyici tasarıların ardından ABD bu olayların Çin'in iç meselesi olmaktan uzak olduğunu açıklar biçimde kararlar almıştır.

Çin-Hong Kong arasında şiddetle artan siyasi krizde AB'nin Hong Kong'dan yana tavır sergilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Taraflar arasında başlayan siyasi krizin ilk anlarından itibaren protestocuların temel insan haklarının ihlal edildiğini düşünen AB, birçok kez Lam yönetimine ölçülü olmaları gerektiği konusunda çağrıda bulunmuştur. Çin yönetimi tarafından AB'nin çağrılarına karşı daha sert yanıtlar gelmiş olup bir kısım açıklamalarda AB'nin ikiyüzlü bir tavır sergilediği dile getirilmiştir. Bu yorumun yapılmasındaki en büyük etkenin ekonomik nedenler olduğu düşünülmektedir. Öyle ki, Alman basınında ifade edildiği

gibi Avrupa ülkelerinin Çin ile sadece ekonomik anlamda değil hukuk devleti ve insan haklarının gerektirdiği konularda da görüşmesi beklenmiş olsa da gösterilen tepkiler ölçülülük ve orantılı müdahale çağrısından öteye gitmemiştir.

AB tarafından yapılan çağrı ve ileri sürülen söylemler, Hong Kong halkının toplantı ve ifade haklarını kullandığı, bu haklara saygı duyulması gerektiği yönünde olmuştur. Çin'e göre ise protestolar temel hakların kullanılması ölçüsünü aşmış ve isyancıların toplumun istikrarını istismar etmesi halini almıştır. Her iki aktör arasındaki söylem farkını protestocuların eylemlerini adlandırırken AB'nin "demokrasi yanlısı", Çin'in ise "hükümet karşıtı" ifadelerini kullanmasından da görmek mümkündür. Netice olarak AB, yaşanan olaylarla ilgili olarak endişe duyulduğu yönünde tepki göstermiş ve Hong Kongluların AB'ye yönelik beklentileri tam olarak karşılanamamıştır. Avrupa'nın, Pekin'le olan ekonomik diyalogu nedeniyle somut bir adım atılmadığı, protestolara yönelik desteğin kınama söylemlerinden ibaret kaldığı görülmüştür.

Hong Kong'da 2019 yılında yaşanan ve gelecekte de yaşanması beklenen olaylara ilişkin ABD ve AB'nin yaklaşımlarına bakıldığında bazı farklılıkları görmek mümkündür. Çin, ABD için ekonomik olarak rekabet ettiği, AB için ise rekabetten ziyade en önemli ekonomik ortaklarından biri anlamına gelmektedir. Protestolar karşısında Trump'ın görece daha sert söylemleri olmuşken ve Hong Kong halkı ABD'ye daha büyük bir umut bağlamışken, AB daha zayıf bir aktör olarak kalmıştır. Çin'in iki aktöre yönelik ortak yaklaşımı ise "iç işlerine karışılmaması" olmuştur. Küresel bir salgın haline gelen koronavirüs nedeniyle "askıya alınan" protestoların gelecekte tekrar yaşanması ABD, AB ve ilgili küresel aktörlerin yaklaşımlarını tekrar gündeme getirecektir.

Kaynakça

- Aljazeera. "China Slams 'Criminal' EU Response to Hong Kong Clampdown," 2019. <https://www.aljazeera.com/news/2019/%2010/china-slams-criminal-eu-response-hong-kong-clampdown-191007110105021.html> (22.12.2019).
- Aras, İlhan. *Avrupa Birliği ve Çin: Siyasi-Ekonomik İlişkiler*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2018.
- Aydoğan, Mustafa. "Çin'in Büyük Sınavı: Hong Kong Olayları." Boğaziçi Asya, 2019. <http://bogaziciasya.com/cinin-buyuk-sinavi-hong-kong-olaylari/> (10.12.2019).
- Baykan, Dildar. "ABD Başkanı Trump: Ben Olmasaydım, Hong Kong 14 Dakikada Yeryüzünden Silinmiş Olurdu." Anadolu Ajansı, 2019. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-baskani-trump-ben-olmasaydim-hong-kong-14-dakikada-yeryuzunden-silinmis-olurdu/1653148#> (22.12.2019).

- Baykan, Dildar. "Pence'den Hong Kong'daki Protestoculara 'Yanınızdayız' Mesajı." Anadolu Ajansı, 2019. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/penceden-hong-kongdaki-protestoculara-yaninizdayiz-mesaji/1625558> (22.12.2019).
- Biber, Ali Burak. "Hong Kong'da Neler Oluyor?." Trt Haber, 2019. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/hong-kongda-neler-oluyor-419585.html> (11.12.2019).
- Chalmers, John. "EU Says Escalating Violence in Hong Kong 'Unacceptable'." Reuters, 2019. <https://www.reuters.com/article/us-hongkong-protests-eu/eu-says-escalating-violence-in-hong-kong-unacceptable-idUSKBN1XS1EV> (29.12.2019).
- Chan, Holmes. "US Issues Travel Advisory For Hong Kong Over 'Civil Unrest,' Urges Travellers to Exercise Increased Caution." Hong Kong Free Press, 2019. <https://www.hongkongfp.com/2019/08/08/us-issues-travel-advisory-hong-kong-civil-unrest-urges-travellers-exercise-increased-caution/> (20.12.2019).
- Chan, Kenneth Ka-Lok. "Constructing Relations with Hong Kong under 'One Country, Two Systems'. Prospects for the European Union." *European Journal of East Asian Studies* 6, no. 2 (2007): 245-273.
- Chan, Kenneth Ka-Lok. "Power Through Trade: Opportunities and Constraints of the European Union's Norm Entrepreneurship—the Case of Hong Kong." *Asia Europe Journal, Online first* 2019. <https://doi.org/10.1007/s10308-019-00546-2>.
- CNN Türk. "Resmen Açıklandı! Aylar Süren Protesto Amacına Ulaştı," 2019. <https://www.cnnturk.com/dunya/resmen-aciklandi-aylar-suren-protesto-amacina-ulasi?page=1> (20.12.2019).
- Costa, Christopher K. "One Country-Two Foreign Policies: United States Relations with Hong Kong after July 1, 1997." *Villanova Law Review* 38, no. 3 (1993): 825-870.
- CRI Online Türkçe. "Çin'den Avrupa Parlamentosu'nun Hong Kong Kararına Tepki," 2019. <http://turkish.cri.cn/1781/2019/07/20/1s199084.htm> (21.12.2019).
- CRI Türk. "Çin'den AB'ye Hong Kong Tepkisi," 2019. <http://www.criturk.com/haber/haber-lokasyon/cinden-abye-hong-kong-tepkisi-109489> (21.12.2019).
- Çiçek, Murat. "Tek Ülke İki Sistem: Çin Halk Cumhuriyeti ile Hong Kong Arasındaki Sistem Tartışması." *Politika Akademisi*, 2019. <http://politikaakademisi.org/2019/07/29/tek-ulke-iki-sistem-cin-halk-cumhuriyeti-ile-hong-kong-arasindaki-sistem-catismasi/> (11.12.2019).
- Deutsche Welle Türkçe. "Trump Hong Kong Yasa Tasarılarını İmzaladı," 2019. <https://p.dw.com/p/3TrXv> (25.12.2019).
- Deutsche Welle Türkçe. "AB Çin'e Karşı Ortak Politika Belirlemeli," 2019. <https://p.dw.com/p/3O6RZ> (28.12.2019).
- Deutsche Welle Türkçe. "Berlin-Pekin Hattındaki Hong Kong Gerilimi Tırmanıyor," 2019. <https://p.dw.com/p/3PQhX> (28.12.2019).
- Elmer, Keegan. "Hong Kong can Rely on European Union's Support in 'Difficult Times'." *South China Morning Post*, 2019. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3039744/hong-kong-can-rely-european-unions-support-difficult-times> (28.12.2019).
- Elmer, Keegan. "Europe Reluctant to do More About Hong Kong for Fear of Beijing's Reaction, Say Diplomats." *South China Morning Post*, 2019. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3038633/europe-reluctant-do-more-about-hong-kong-fear-beijings> (28.12.2019).

- Ergenç, Ceren. “Sınıflar, Kalabalıklar ve Devlet: Hong Kong Şemsiye Hareketi’nin Düşündürdükleri.” *Mülkiye Dergisi* 39, no. 2 (2015): 297-308.
- Euractiv. “Hong Kong a ‘test for European Leadership’, Trade Unions Say,” 2019. <https://www.euractiv.com/section/china/news/hong-kong-a-test-for-european-leadership-trade-unions-say/> (22.12.2019).
- Eureporter. “#HongKong - AB Yetkilileri 'Bir Ülke, İki Sistem' İlkesine Saygı Duymaya Çağırıyor,” 2019. <https://www.eureporter.co/tr/frontpage/2019/10/02/hongkong-eu-calls-on-authorities-to-respect-one-country-two-systems-principle/> (22.12.2019).
- FRANCE24. “Trump Warns China Against ‘Tiananmen Square’ Style Crackdown in Hong Kong,” 2019. <https://www.france24.com/en/20190819-usa-china-hong-kong-donald-trump-trade-deal-democracy-protests-tiananmen-square> (21.12.2019).
- Gözellik, Emel Öz. “Çin ABD’nin Pekin Büyükelçisini Dışişleri Bakanlığına Çağırıldı.” Anadolu Ajansı, 2019. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cin-abdnin-pekini-buyukelcisini-disisleri-bakanligina-cagirdi/1657704> (22.12.2019).
- Gültekin, Buse. “Hong Kong Neyi Protesto Ediyor: İşte Hong Kong’luların 5 Talebi.” *Europolitika*, 2019. <http://www.europolitika.com/hong-konglularin-5-talebi/> (20.12.2019).
- Hatip, Yusuf. “AB’den Hong Kong’da İtidal Çağrısı.” Anadolu Ajansı, 2019. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abden-hong-kongta-itidal-cagrisi/1648781> (29.12.2019).
- Hürriyet Daily News. “EU Calls for Restraint in Hong Kong,” 2019. <https://www.hurriyetdailynews.com/eu-calls-for-restraint-in-hong-kong-148846> (29.12.2019).
- Kanbir, Berrak ve Rodriguez Sanmartin. “Çin’den Batı’ya Hong Kong Uyarısı: İç İşlerimize Karışmayın.” *Euronews*, 2019. <https://tr.euronews.com/2019/08/13/cin-den-batiya-hong-kong-uyarisi-ic-islerimize-karismayin> (22.12.2019).
- Kapar, Neslihan Ecem. “Hong Kong; Yasa Karşıtlığı mı, Meşruiyetin Sorgulanması mı?.” *Tasam* 2019. https://tasam.org/trTR/Icerik/51452/hong_kong_yasa_karsitligi_mi_mesruiyetin_sorgulanmasi_mi (10.12.2019).
- Koç, Yusuf Emre. “Çin’in Yumuşak Karnı: Hong Kong.” *Kriter Dergi*, 2020. <https://kriterdergi.com/dis-politika/cinin-yumusak-karni-hong-kong> (01.01.2020).
- Kutlu, Nihal. “Hong Kong Protestolarını Anayasal Krizler Üzerinden Anlamak.” *Daktilo1984*, 2019. <https://daktilo1984.com/forum/hong-kong-protestolarini-anayasal-krizler-uzerinden-anlamak/> (18.12.2019).
- Lai, Suetyi. “Just Another Chinese city? Hong Kong’s Post-1997 Role to the European Union.” *Asian Education and Development Studies* 8, no. 2 (2019): 186-196.
- Lan, Shanshan. “Negotiating Multiple Boundaries: Diasporic Hong Kong Identities in the United States.” *Identities* 19, no.6 (2012): 708-724.
- Lo, Sonny Shiu-Hing. “Hong Kong in 2019: Turning Point amid Tensions.” *Asian Survey* 60, no.1 (2020): 34-40.
- Mepanews. “Hong Kong’da Gösteriler 6’ncı Ayında: Protestocular Ne İstiyor, Hükümet Ne Diyor?,” 2019. <https://www.mepanews.com/hong-kongda-gosteriler-6nci-ayinda-protestocular-ne-istiyor-hukumet-ne-diyor-31380h.htm> (20.12.2019).
- Mepanews. “Çin’den Hong Kong Yönetimine Destek Ziyareti,” 2019. <https://www.mepanews.com/cinden-hong-kong-yonetimine-destek-ziyareti-32116h.htm> (20.12.2019).

- New Europe. "EU, Hong Kong Discuss Ways to Deepen Partnership," 2019, <https://www.neweurope.eu/article/eu-hong-kong-discuss-ways-to-deepen-partnership/> (28.12.2019).
- Pekcan, Cemre. *Çin Dış Politikası ve ABD ile İlişkiler*. Bursa: Dora Basım Yayın, 2019.
- Purbrick, Martin, A Report of the 2019 Hong Kong Protests, *Asian Affairs* 50, no. 4, (2019), 465-487.
- Smith, Nicola and Danielle Robinson. "UK Student Left With Brain Haemorrhage in Violent Arrest by Undercover Hong Kong Officers." *The Telegraph*, 2019. <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/10/27/uk-student-left-brainhaemorrhage-violent-arrest-undercover-hong/> (29.12.2019).
- Sputnik Türkiye. "ABD Genelkurmay Başkanı Milley'den Çinli Mevkidaşına Hong Kong Telefonu," 2019. <https://sptnkne.ws/A94b> (28.12.2019).
- Sputnik Türkiye. "Hong Konglu eylemciler ABD Konsolosluğu Önünde Toplandı: Başkan Trump, Lütfen Hong Kong'u Özgürleştir," 2019. <https://sptnkne.ws/9FWx> (28.12.2019).
- Tang, James T. H. "Hong Kong in United States-China relations: The International Politics of Hong Kong's Reversion to Chinese Sovereignty." *Journal of Contemporary China* 6, no. 16 (1997): 419-433.
- T24. "AB'den Hong Kong'daki Protestolara İlişkin Açıklama: Kapsayıcı Bir Diyaloga İhtiyaç Var," 2019. <https://t24.com.tr/haber/ab-den-hong-kong-daki-protestolara-iliskin-aciklama-kapsayici-bir-diyaloga-ihhtiyac-var,835285> (21.12.2019).
- The Independentturkish. "Hong Kong protestocuları, Trump'ı Rocky Şeklinde Tasvir Eden Posterler Taşdı," 2019. <https://www.independentturkish.com/node/98401/dunya/hong-kong-protestocuları-trump'ı-rocky-şeklinde-tasvir-eden-posterler-taşdı> (31.12.2019).
- Timetürk. "Çin'in Paris Büyükelçiliğinden AB'ye 'Hong Kong' Tepkisi," 2019. <https://www.timeturk.com/cin-in-paris-buyukelciliginden-ab-ye-hong-kong-tepkisi/haber-1237137> (29.12.2019).
- Yıldızoğlu, Ergin. "Hong Kong 'Yeni Soğuk Savaş' Platformu Mu Oluyor?," BBC Türkçe, 2019. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49206875> (20.12.2019).